

Conflictes: prevenció, resolució, reconciliació

El diàleg «Conflictes: prevenció, resolució, reconciliació» va servir per conèixer les propostes, els plantejaments i les pràctiques de superació de conflictes en infinitat de casos i situacions. Instaurar internacionalment una cultura de la prevenció i conèixer més i millor l'altre és el primer pas per solucionar els conflictes des de l'origen.

En acabar la Segona Guerra Mundial i amb l'establiment del nou ordre mundial es van crear Nacions Unides amb l'objectiu principal de vetllar per la pau mundial i evitar futures violacions dels drets humans. Això no obstant, els conflictes mundials no han disminuït des de la creació d'aquest organisme. El marc actual es caracteritza pels processos de globalització, pel sorgiment de noves identitats i pel terrorisme internacional, problemes que fan preveure l'aparició de nous conflictes bèl·lics com els genocidis de Iugoslàvia i Rwanda, els atemptats de l'11-S, les guerres preventives d'Iraq o el conflicte entre Israel i Palestina. En aquesta nova conjuntura socioeconòmica i política, les organitzacions de la societat civil i les agències de l'ONU s'enfronten a una sèrie de reptes que han de ser tractats des de la prevenció, la resolució i la reconciliació.

En aquesta atmosfera de conflicte, es va coincidir en la necessitat de generar una cultura de prevenció que n'eviti les conseqüències des de les seves causes. El president de la Fundació Seminario de Investigación para la Paz, Jesús María Alemany, va afirmar que hem d'aplicar majors esforços en la prevenció i atenció de les causes que originen els conflictes: el repartiment dels recursos mundials, la violació dels drets humans i la irrupció dels valors d'identitat i religió. Alemany va assegurar que hem de construir noves relacions entre els éssers humans per evitar futures guerres potenciant una cultura internacional basada en el més gran coneixement de l'altre.

En la mateixa línia d'argumentació, Carmen Magallón, directora de l'esmentada organització, va afirmar que les causes dels conflictes del segle XXI estan relacionades directament amb els valors d'acumulació de capital estesos per la cultura d'Occident i amb les diferències que se'n deriven.

Magallón va plantejar la prevenció des del canvi de sistema de valors i la recuperació de la «cultura de sostenibilitat de la vida» tradicional i natural de la dona. La jutge guatemalenca Yolanda Pérez Ruiz va ampliar el discurs de Magallón afirmant que les solucions no es troben en les lleis i en les polítiques dels homes, sinó en la veritable transformació dels valors i de les filosofies dominants.

Tots els conflictes generen un desequilibri i la desestructuració de l'ordre social, que s'ha de recuperar a partir d'acords postconflicte i a través d'un projecte de transició que asseguri la reconstrucció i la reconciliació física, moral i emocional de la guerra i eviti futurs enfrontaments. Roberto Garretón, representant de l'Alt Comissionat de Nacions Unides per als Drets Humans (ACNUDH) per a Amèrica Llatina i el Carib, va assegurar que «el veritable objectiu de la transició no són les eleccions, el que és important de veritat és saber quin tipus de societat vol el poble».

Garretón va argumentar que els plans de transició depenen de la qualitat i de les intencions dels seus actors, que són sempre polítics que falsament representen el poble. La fundadora del projecte INGE i professora de sociologia a Sèrbia i Montenegro, Janja Bec-Neumann, juntament amb Jean-François Durieux, assessor principal i director de la Unitat de Convention Plus d'ACNUR, van assenyalar la importància d'escoltar les víctimes i convertir-les en veritables protagonistes del procés de reconstrucció de pau. Tanmateix, Iraê Baptista Lundin, de l'Institut d'Estudis Estratègics i Internacionals de Moçambic, va matisar que una autèntica reconstrucció no pot ser exclusiva i ha d'incloure els dos blocs del conflicte. Baptista, tot i assegurant que no existeix una fórmula o solució màgica, va destacar que un projecte de pau ha de sorgir des de dintre, vetllar per la reconstrucció humana tant com per l'econòmica i considerar tots els elements de la societat civil. Jean-François Durieux i la diputada salvadorenca Morena Herrera van advocar, respectivament, per la participació activa en els processos de reconstrucció de dos col·lectius molt significatius i sempre oblidats, els refugiats i les dones.

Cada procés de transició ha de respondre a un marc històric i cultural, a les parts implicades i a un desenvolupament específic dels esdeveniments. Santiago Carrillo, exsecretari general del PCE i exdiputat del Congrés d'Espanya, va defensar aquesta posició i va argumentar, des de l'experiència espanyola, que les transicions no són exportables i que han de sortir des del poble i per al poble. Carrillo va afirmar: «El problema d'Espanya s'havia de resoldre des de dins».

La reconstrucció postconflicte no es pot fer sense una reconciliació emocional que acabi amb el duel individual i col·lectiu. La reconciliació postbèlica s'ha de desenvolupar des de l'acció política i ciutadana, començant per la voluntat de recuperar la memòria històrica a través d'una comissió de la veritat que expliqui el que ha passat des de tots els angles.

Morena Herrera va afirmar que «hem de reelaborar el passat com a base per reconstruir el present i el futur». Una comissió de la veritat vol dir donar veu a les víctimes i atorgar una reparació moral que ajudi a superar històricament els moments més dramàtics de la guerra. Rosa Lía Chauca va argumentar que «la gent demana justícia, que se'ls reconegui que es van violar els seus drets i que se'ls demani perdó». Tanmateix,

Naasson Munyandamutsa, psiquiatre de Rwanda, advoca per un projecte de recuperació del passat que eviti la demonització de l'altre i que es posin les bases de futurs conflictes.

Una comissió de la veritat no s'ha de fer només amb fins informatius, sinó que ha de tenir un caràcter vinculant. Roberto Garretón va afirmar que un dels millors avenços socials del segle XX ha estat el judici a criminals polítics, perquè durant molts anys la impunitat va ser un fre a l'evolució. Garretón va argumentar que hem de lluitar contra la impunitat en tots els àmbits: judicial, moral, polític i històric. La creació d'un Tribunal Penal Internacional ha significat un gran avenç per als processos postconflicte i la reparació emocional. Tot i així, hi ha casos com el de la guerra d'Iraq i de les incursions israelianes en els territoris ocupats que gaudeixen de total impunitat internacional. Huda Imam, professora investigadora en el Centre d'Estudis de Jerusalem, va denunciar la pràctica de tot tipus de pressions i humiliacions israelianes al poble palestí. Seguint les mateixes línies argumentals, Hans Thoolen, president de la Fundació del Premi Martin Ennals, va assegurar que Nacions Unides no tenen força ni poder per imposar la seva voluntat sobre països que violen els drets humans com els EUA i Israel. El debat sobre el paper de l'ONU es va obrir amb Astri Suhrke, de l'Institut Christian Michelsen de Noruega, que va sostenir que Nacions Unides necessita una reforma interna que la capaciti per afrontar els nous reptes. Suhrke va afirmar que l'ONU està excessivament fragmentada en agències independents, sense comunicació i amb diferents graus de poder. David Marshall, Alt Comissionat de Nacions Unides per als Drets Humans a Ginebra, va parlar del paper preponderant de l'ONU en la defensa dels drets humans, va plantejar la necessitat d'un canvi de rumb i va proposar la creació d'estratègies a curt, mitjà i llarg termini en temes de justícia internacional, la selecció, preparació i capacitat específica sobre el país dels professionals enviats al terreny i programes de seguiment que assegurin l'acompliment del que estableix la llei en matèria de drets humans.

L'economia i el repartiment dels recursos tenen un paper decisiu en la reconstrucció de la pau. Jenny Pearce, investigadora en el Departament d'Estudis per a la Pau a la Universitat de Bradford, va advocar pel desenvolupament de plans estratègics d'economia en favor de la pau que no implementin pràctiques neoliberals i generin desigualtat i violència. Pearce va assegurar que la reconstrucció econòmica sota teories del mercat occidental promogudes pel Banc Mundial construeix una societat dividida i pobra que alimenta la violència. Donant suport al discurs de Pearce, Mariano Aguirre, expert en relacions internacionals, va dir que després d'un conflicte s'atorga prioritat a una estratègia de macroeconomia per sobre una micropolítica econòmica. Aguirre va argumentar que s'ha de començar per garantir un sistema econòmic que generi riquesa des de baix i que ofereixi treball als ciutadans.

En aquest sentit, Virginia Gamba, directora de Safer Africa, va exposar la «teoria de l'economia de conflicte», a través de la qual va esgrimir arguments sobre els interessos econòmics de les guerres. Gamba va afirmar que la necessitat de finançament de les guerres du a construir un sistema il·legal que genera molts beneficis i justifica, en molts casos, la continuïtat d'un conflicte.

Finalment, es va coincidir en la rellevància dels nous actors en la resolució i prevenció de conflictes. Les organitzacions de la societat civil i la societat mateixa són crucials per crear una cultura de pau des de la base. Així mateix, Hans Thoolen, Teresa Mendes i Manuela Mesa van advocar per la intervenció positiva dels mitjans de comunicació en la resolució de conflictes com a plataforma capaç de mostrar la realitat objectiva. Thoolen va proposar la creació d'una cadena de televisió de l'ONU capaç d'oferir informació no manipulada i constant sobre el que passa al món. D'altra banda, Mesa i Mendes creuen que la televisió hauria de tenir una doble responsabilitat, la d'educar els joves en una cultura de pau i la de denunciar les atrocitats comeses en el món.